

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія

«Стиль батьківського виховання як коррелят якості життя у
юнацькому віці»

Студентки 2–го курсу П–2м групи
напряму підготовки «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»

Бучмей І.І.

(прізвище та ініціали)

Керівник Корнієнко І.О.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Яланська С.П.

(прізвище та ініціали)

Мукачево – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 РОЛЬ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ.....	6
1.1. Поняття та функції сімейного виховання.....	6
1.2. Психологічні чинники сімейного виховання.....	13
1.3. Характеристика стилів сімейного виховання	19
Висновки до першого розділу.....	31
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТИЛЮ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИКА СТАНОВЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ І МОТИВАЦІЇ АФФІЛІАЦІЇ ЮНАЦТВА.....	33
2.1. Вибірка та процедура емпіричного дослідження	33
2.2. Методи та методики дослідження	33
2.3. Отримані результати та їх аналіз.....	39
Висновки до другого розділу.....	47
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОГО БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ.....	50
3.1. Організація корекційно-розвивальної програми з батьками.....	50
3.2. Аналіз ефективності психокорекційної програми.....	65
3.3. Практичні рекомендації батькам щодо забезпечення успішного виховання.....	70
Висновки до третього розділу.....	76
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	82
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На соціально–психологічний стан сучасного суспільства впливає ряд негативних чинників. Це економічна і екологічна криза, стихійні лиха, а також пов'язані з ними міграція населення, зміна умов життя, переоцінка суспільних та індивідуальних цінностей, що в свою чергу відображається на стані сім'ї, меті та завданнях виховання і розвитку дітей, на батьківсько–дитячих взаєминах, стилях батьківського виховання.

Родині належить основна роль у формуванні життєвих принципів дитини. Від того, як будуються взаємини в родині, які цінності, інтереси висувуються у її старших представників на перший план, залежить, якими виростуть діти. Клімат сім'ї здійснює вплив на моральний клімат і здоров'я всього суспільства. Сім'я готує дитину до життя, закладає основи громадської поведінки. Саме вона є тим природним середовищем, яке постає первинною соціалізацією дитини, джерелом підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління. Коли з'являється дитина в сім'ї, то вона покликана готувати її до життя та практичної діяльності, у домашніх умовах забезпечувати розумну організацію її життя, допомагати засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності. Визначальна роль сім'ї обумовлена її глибоким впливом на весь комплекс фізичного і духовного життя росте в ній людини. До того ж, сім'я для дитини є одночасно і середовищем проживання, та середовищем виховання.

У кожній сім'ї об'єктивно складається певна, далеко не завжди усвідомлена система виховання. Тут мається на увазі і розуміння цілей виховання, і прийомів виховання, і, що можна і чого не можна допустити, відносно дитини. Така система називається стилем сімейного виховання. І саме від того, який стиль виховання обиратимуть батьки, залежить якими будуть стосунки між ними і дитиною, чи комфортно вона буде почувати себе

в родині, і як в майбутньому вона буде створювати власну родину, тому що дитина дуже чуйно реагує на поведінку дорослих і швидко засвоює уроки, отримані в процесі сімейного виховання.

Об'єктом дослідження є стиль батьківського виховання у становленні особистості в юнацькому віці.

Предметом дослідження – стиль батьківського виховання як чинник становлення мотивації досягнень і мотивації аффіліації в юнацтва.

Мета дослідження: встановити взаємозв'язок між вираженістю мотивів, що складають зміст мотивації досягнень і мотивації аффіліації та силами батьківського виховання юнацтва.

Завдання дослідження:

1. Здійснити та теоретично дослідити особливості феномену сімейного виховання.

2. Провести емпіричне дослідження, спрямоване на вивчення стилю батьківського виховання як чинника становлення мотивації досягнення і мотивації аффіліації в юнацтва; зробити статистичну обробку і аналіз отриманих результатів дослідження.

4. Підібрати корекційно–розвивальну програму з метою покращення виховання дітей батьками, а акож перевірити її ефективність за допомогою математичної обробки даних.

Методи дослідження. Було використано такі методи:

- теоретичні (аналіз, узагальнення, класифікація);

- емпіричні (психодіагностичне тестування):

1. Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т.Елерса;

2. Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т.Елерса;

3. Вимірювання мотивації досягнення А. Мехрабіана;

4. Методика визначення ставлення молодих людей до своїх батьків А.Рое та М. Сігельмана.

- математико–статистичні методи (аналіз даних за допомогою

коефіцієнту кореляції Пірсона та T– критерію Стьюдента).

База дослідження: дослідження проводилося на базі Мукачівського державного університету. Вибірку склали 100 осіб, з них 50 осіб жіночої і 50 чоловічої статей, віком від 17 по 21 рік.

Практичне значення отриманих результатів.

Результати дослідження можуть бути застосовані викладачами закладів вищої освіти, соціальними працівниками, практичними психологами в роботі із дітьми, батьками та студентською молоддю для розкриття впливу виховання на якість життя, формування адекватного стилю виховання, навчання способам виховання, внутрішнього самоконтролю і стримування негативних імпульсів, а також в процесі психодіагностичної, корекційно–розвивальної, консультативної, просвітницької, освітньої діяльності та розробки різних тренінгових програм.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що закінчуються висновками, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 81 сторінці тексту. Загальний обсяг – 114 сторінок.

ВИСНОВКИ

1. У ході роботи дослідження, відповідно до поставлених завдань, нам вдалося зробити теоретичний аналіз літературних джерел, також нами було проведено та висвітлено діагностичне дослідження особливостей батьківського виховання. Отже, можна зауважити, що найбільш поширені функції сімейного виховання виявлені наступні: організація діяльності, в якій розвивається і формується дитина; визначення змісту навчання і виховання, який сприяє розвитку й формуванню особистості дитини; усунення впливів, які можуть негативно позначитися на розвитку і формуванні особистості дитини; систематичне спонукання дитини до оцінки своїх дій і вчинків; роз'яснення норм і правил поведінки необхідних життєвих понять, уявлень, поглядів ідеалів, оцінок, переконань, стійких мотивів поведінки; стимулювання емоційно–морального ставлення дитини до дійсності; естетичний розвиток дитини, вироблення навичок санітарно–гігієнічної культури.

2. Не менш важливий вплив на батьківське ставлення мають і чинники виховання. Серед таких, можна виділити наступні: особистісні властивості батьків, індивідуально–типологічні особливості дитини, ступінь суб'єктивної задоволеності батьків шлюбом, сіблінгова позиція, батьківська позиція.

Також зазначимо не менш важливі психологічні чинники: «спосіб думок» сім'ї, «спосіб спілкування» сім'ї, ставлення соціального середовища до сім'ї, традиції нації, народності, місця проживання сім'ї, традиції родини, інтелектуальний рівень учнів школи, групи, класу, в якій навчається дитина.

Крім вищеназваних чинників виховання, існують і такі, як: домінуючий в родині настрій, індивідуальні здібності подружжя до виховання дітей, схильність батьків до емоційної розрядки і гумору, тип особистості та поведінки батьків.

3. Для характеристики батьківського виховання велику роль відіграють стилі. В основу даної роботи покладено дві найбільш поширені класифікації:

теоретична – Боумрін (авторитарний, демократичний та ліберальний стилі виховання) та прикладна – Рое та Сігельмана (любов, вимоги, опіка, відкинення та ліберальність, як стилі сімейного виховання).

Найпродуктивнішим стилем сімейного виховання є демократичний, оскільки, саме тут дитина може проявлятися як особистість, їй надається свобода на право вибору.

4. Встановлено існування взаємозв'язків між: показниками «любов з боку батька» у дівчат та їх «мотивацією до уникнення невдач»; а також між показниками «любов з боку батька» і мотивом «прагнення до успіху» – у хлопців.

5. Існують статеві відмінності в мотивах, які складають зміст мотивації досягнень в осіб юнацького віку: у хлопців значно вищий мотив «прагнення до успіху», а у дівчат – мотив «уникнення невдач».

6. Встановлено статеві відмінності у стилях сімейного виховання: у вихованні доньок матері частіше застосовують стиль опіки, а у вихованні синів – ліберальний стиль.

7. Водночас, не було виявлено вираженості мотивів, що складають зміст мотивації аффіліації в осіб юнацького віку та їх узгодження зі стилями батьківського виховання: опіка та ліберальність з боку матері не сприяє становленню мотиву «страх відкидання».

8. Перспективами досліджень з даної теми, на нашу думку, є вивчення ідентифікації юнаків та дівчат з власною батьківською роллю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрейко А.В. Батьківство як психологічний феномен. *Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України* / За ред. академіка С.Д. Максименка. Київ : Міленіум. 2006. № 29. С. 78–82.
2. Батьків не обирають: проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні / За ред. Ю. М. Якубової. Київ : АЛД. 1997. 168 с.
3. Безлюдний О. Роль сім'ї в особистісному розвитку дитини. Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2011/2011_1_6
4. Бех І. Виховання особистості: У двох книгах. Книга друга. Особистісно орієнтований підхід: науково–практичні засади. Київ : Либідь. 2003. 340 с.
5. Бех І. Духовні цінності розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 124.
6. Бех І. Особистісно орієнтований підхід: науково–практичні засади виховання особистості : *навчальний посібник*. Київ : Либідь. 2003. 344с
7. Бех І. Почуття цінності іншої людини як моральний пріоритет особистості. *Початкова школа*. 2001. №12. С. 15–17.
8. Бондар Л. Виховання моральних цінностей у школярів. *Початкова школа*. 2017. №12. С. 5–7.
9. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї. Київ : МАУП. 2001. 96 с.
10. Бондарчук О. І. Сім'я як осередок соціалізації дитини. *Проблеми соціальної захищеності дітей в ринкових умовах*. Київ : АЛД. 1998. 95 с.
11. Боришевський М. Сімейне виховання як гарант морального становлення особистості. *Початкова школа*. 1995. № 4, С. 4 – 9.
12. Вікова та педагогічна психологія : *навчальний посібник* / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З. В. Огороднійчук. Київ : Просвіта. 2001. 416с.
13. Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка / Под. ред. Носко М.О. ЧНПУ. 2011. Вип. 94, Т.1. с.116 120. (Серія: Психологічні науки). Психологічні

- проблеми у батьківсько– дитячих взаєминах і шляхи подолання. С. 116–120.
14. Голдобіна К. Будуємо гуманні взаємини батьків і дітей. Дошкільна освіта. 2011. № 2. С. 92–102.
 15. Голод С.И. Стабільність семьи. Львів : Наука. 1984. 136 с.
 16. Гончаренко Н. Вплив родинного виховання на розвиток дитини. *Психолог*. 2008. № 46–47. С. 13–14.
 17. Григор'єва Т. Я. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp181/44Grigoreva
 18. Дашко В. Структура і зміст духовної культури особистості. Рідна школа. 2010. №5. С. 15–17.
 19. Демиденко В. Деякі аспекти морального виховання. *Практичний матеріал для керівників, вихователів і вчителів*. Київ : ІЗМН. 2012 р.
 20. Денисенко А.О., Дорошенко К.О. Батьківська любов як один з ведучих чинників у процесі виховання. *Наука і освіта*. Проект професора С.М. Симоненко «Когнітивні процеси та творчість». Одеса. 2007. № 1–2. С. 7–10.
 21. Ерніязова В. Стиль сімейного виховання і самооцінка дитини. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. №3. С.224–228.
 22. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій : *навчальний посібник*. Луцьк : Волинський державний університет. 1997. 180 с.
 23. Землянухина Н.А. Вплив сімейних відносин на формування особистості дитини. *Соціальна педагогіка*. 2003. № 1. С. 81–84.
 24. [Іванова](#) Н.П. Проблеми сім'ї та виховання дітей в сучасних умовах. *Психологічна наука і освіта*. 1994. № 1. С. 4–7.
 25. Іванов Д.І. Психологічний аналіз системи дитячо–батьківських відносин в парадигмі глибинної психології : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Одеса. 2005. 20 с.
 26. Казаннікова О.В. Особливості проявів тривожності в молодших школярів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 1 (1). С. 176–180.
 27. Коваленко О. Формування інтелектуальних цінностей студентської

молоді : *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Випуск 34. Херсон : Вид. ХДУ. 2003. 324 с.

28. Кошлань И. Специфика стилей воспитания в семьях детей с разными типами эмоциональности. *Наука і освіта*. 2006. №5. С.43–46.

29. Кравець В.П. Психофізіологічні та психолого–педагогічні аспекти формування усвідомленого батьківства. Київ : ВЦ «Академія». 2001. 244 с.

30. Лазарук А. Батьківська педагогіка Василя Сухомлинського: аксіологічний ракурс проблеми. *Початкова школа*. 2004. №5. С. 31–33.

31. Лідерса А.Г. Стиль сімейного виховання і особистісні особливості батька. *Сімейна психологія й сімейна терапія*. 2001. № 4. С. 61–65.

32. Моральні цінності підростаючого покоління. *Цінності освіти і виховання*. Київ. 2015.

33. [Морозова І. С.](#), [Белогай К. Н.](#) [Особливості виховання дітей](#) в сім'ї батьками різної статі. *Інтеграція освіти*. 2004. № 4. С. 93–98.

34. Омельченко Я. М., Кісарчук З. Г. Психологічна допомога дітям з тривожними станами. Київ : Шкільний світ. 2011. 112 с.

35. Павленчик В. Любов педагога до дітей як важлива умова духовно–морального виховання. *Початкова школа*. 2004. №6. С. 44–46.

36. Панова О.І. Лесгафт по сімейному вихованні. *Педагогіка*. 2002. № 10. С. 76–71.

37. Пеньковська Н.Ю. Роль самооцінки у формуванні особистості дитини. *Початкова школа*. 2002. №10. С. 16–22.

38. Практична психологія та соціальна робота. Науково–практичний та освітньо–методичний журнал. Київ. 2008. 80 с.

39. Прийменко В. Вплив сім'ї на успішне навчання дитини. *Початкова школа*. 2006. №3. С. 52–55.

40. Радчук Г. К., Тіунова О. В. Сімейне виховання : *Навчально–методичний посібник*. Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка. 2007. 121 с.

41. Реан А.А. [Розвиток і соціалізація](#) особистості в сім'ї. [Соціальна робота](#). 2005. № 1. С. 41–44.

42. Семиченко В. А., Заслуженюк В. С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування : *навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Київ : Веселка. 1998. 214 с.
43. Сергєєнкова О. П. Загальна психологія : *навчальний посібник*. Київ : Центр навчальної літератури. 2012. 528 с.
44. Сухомлинська О. Формування духовності дітей на основі християнських цінностей. *Гуманітарний семінарій*. Київ. 2003. №1. С. 91–94.
45. Томашевська С. О. Стилi сімейного виховання. Режим доступа : http://www.rusnauka.com/10_DN_2013/Pedagogica/3_133061.doc.htm
46. Торохтій В. С. Методика діагностики психологічного здоров'я сім'ї. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. №9. С. 30–35.
47. Ушеніна Т.Б. Гармонія взаємовідносин між поколіннями в сім'ї як умова її благополуччя. *Виховання школярів*. 2002. № 7. С. 36–38.
48. Федоришин Г.М. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї. Івано–Франківськ. 2006. 174 с.
49. Федорова М. А. Культура поведінки дітей 6 – 7 років життя. Житомир : Вид–во ЖДУ ім. і. Франка. 2008.
50. Харуддинов М. Народна гра як засіб національного виховання. *Початкова школа*. 2016. №10. С. 41–43.
51. Цукерман Г.А., Майстрів Б.Л. Як дорослий може допомогти дитині стати дорослим: спілкування з дітьми в сім'ї та школі. *Сім'я і школа*. 2003. № 4. С. 8–10.
52. Юзвак Ж. Духовний розвиток: сутність, мета, умови здійснення. *Початкова школа*. 2000. №4. С. 11–12.
53. Юлацкевіч П. І. Практичні аспекти сімейного виховання. *Сім'я і школа*. 2005. № 3. 46 с.
54. Ярмолицька С. Формування гармонійних батьківсько–дитячих відносин у родині. *Психолог*. 2014. № 24. С. 21–25.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>